

СОВЕТ ЭРТЕМНИН, БОЛГАШ ТЕХНИКАНЫҢ УЛУГ ТИЛЕЛГЕЗИ ХӨЙ ОЛУТТУГ КОСМОС КОРАБЛИ „ВОСХОД-2-НИН“ УЖУДУУШКУНУ ЧЕДИИШКИННИГ ДООЗУЛГАН. КОСМОНАВТАРНЫҢ БАЙДАЛЫ ЭКИ!

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

1925 чылда
үлдөсүлөттөгөн

1965 ч.

МАРТ

21

ВОСКРЕСЕНЬЕ

№ 67 (6086).

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди

Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

Өртөө 2 көп.

КОММУНИСТИГ ПАРТИЯГА БОЛГАШ БҮГҮ СОВЕТ УЛУСКА БҮГҮ ДЕЛЕГЕЙНИН УЛУСТАРЫНГА БОЛГАШ ЧАЗАКТАРЫНГА

СЭКП Төп Комитединин, ССРЭ-нин Дээди
Совединин Президиумунун болгаш
Совет Эвилелинин Чазанын КЫЙГЫРЫ

Космосту шинчилээрине болгаш шижээдин алы-
рынга совет кижилер чаа шыгараңгай чедишкенин
чедип алган.

Корабльдин командири, ужудукчу-космонавт эш Па-
вел Иванович Беляев болгаш ийги ужудукчу, ужу-
дукчу-космонавт эш Алексей Архипович Леонов состав-
тыг экипалтыг «Восход-2» деп совет космос кораблин
1965 чылдың март 18-те Черниң спутникниң орбита-
лорунче чедишкенин биле салып үндөгөн. «Восход-2»
корабльдин ужудушкунунун үзүндө ужудукчу-
космонавт А. А. Леонов корабльдин үнгөш, эртем тала-
зы-биле нөрдүнгөн хайгааралдарын ылгаш, корабль-
ге ээп келген. Кижинин космосче үнө бээрине болгаш
корабльге оң дөдир ээп келиринге «Восход-2-ни» тех-
ника талазынын тускай нарын тургузуу-биле дерзин
турган. Корабльдин командири ужудукчу-космонавт
П. И. Беляев космос дегеминге чигеелер чүве чок ол
дурмулгазын күсөөдириниң айыл чок болурун хан-
дырбышкан, ол шенелде-шиңчилеп үзүндө космосче
үнөринин аппаратуразын башкарып боттандырып,
А. А. Леоновтун байдалын хайгаарал турган болгаш
оң-биле хайлааны үзүп чок тудуп чоразан. Космо-
навт А. А. Леоновтун космос дегеминге чоруп турга-
ны 20 хире минута үргүлчүлүн, оң иштинде корабль-
ден дашкаар — 10 минута болган.

Мынчангаш «Восход-2» корабльдин ужудушкуну-
нун үзүндө төөгүде бир-ле дугаар, космос кораблин-
ден космостун шуут бодунче кижинин үнөрин боттан-
дырган. «Восход-2» корабльдин экипалының эртем та-
лазы-биле кылган маадырлыг чоруунун өндүр улуг
умур-дузазы ында.

26 шак иштинде Черни долгандыр 17 ажыг дески-
ниниң кылгаш, 720 мүн километр ыракшылды эртекш,
хөй олуттуг «Восход-2» деп космос корабли Пермь чо-
гунда совет черге ээлп хонунган. Корабльге бүгү сис-
темалар, дерилгелер болгаш аппаратуралар ужудуш-
кунун бүгү үзүндө таарымчалыг болгаш ылазылал-
дыг амылдап чоразан. Корабльдин кижилеринин му-
рунча салган сорулгалар бүрүн күүлөттиген. Космо-
навтарның боттарының байдалы эки.

«Восход-2» корабльдин ужудушкунунун үзүндө ки-
жинин космосче үнгөн космос дегемин шижээдин
алырынга чаа үе-чаданы ажыдып турар. Кижиге чүгүл
корабль иштинге ужудушкуну ылыры эвес, харын
база хайгаарашынын болгаш өскө-даа чүүлдерини кү-
сөтүшкан, космос дегеминге иделпейлиг хөдөлгө,
шуут чугаалаарга — ажылдаар арганың барын чиге-
лээр чүве чок ол шенелде-шиңчилеп бузуреткен. Эң-не
нарын сорулгалары, оң иштинде Айнэ болгаш хүн
системанын өскө-даа планеталарын ужудушкуну-
нарын кылырынга болгаш оларга барып хонарынга бот-
туг арга моортан тургустунуп турар-дыр.

«Восход-2» корабльдин ужудушкунунун үзүндө
күсөөттиген хайгааралдар делегейин эртеминге чаа
салышкынын кийрген.

«Восход-2» деп корабль-спутниктиң эрес-маадырлыг
экипалы бистиң социалистиг Төрзөн чуртувустун ко-
смос талазы-биле алдарын улам улуу-биле бедиткен.
Бистиң совет космосту техникавыстың—бистиң күчү-
лүг болгаш ылазылалдыг ракеталарыстың, болбазы-
раңгай космос корабльдеринин, оларның дерилге-
леринин, кижинин космосча умударынын айыл чок
болурун хандырып турар бүгү системаның артык күш-
түүн бүгү делегей база каттап көргөн. Совет эртемде-
неринин угааны болгаш билин, конструкторларның ге-
нийин, амылчынарының билидин холдары болза олар-
ның мурунуга Коммунистиг партияның болгаш Совет
чазактың салган кандыг-даа сорулгаларын шийтпи-
леп шыдаар дээрзин ол база каттап көргүсөн. Соци-
ализминин үзүндө совет кижилеринин мергеилиг болгаш
аргалары улам чайынналча-биле чектелип турар.
Кылган эрес-маадырлыг чүүлдерин бүгү делегейни най-
гадып турар чаа-чаа маадырлары социализм хүн буру-

зүндө төртүтүндүрүп турар. Бистиң күчүлүг социали-
стиг улетпүрүсү болза дүүн чаа-ла тоол дөг сагынды-
рып турган эң-не дидим үлөлөрүн техникага боттан-
дырып шыдаар шак ындаг бедитки чедип алган-дыр.

Космоска эрес-маадырлыг чорук, эштер П. И. Беляев
биле А. А. Леоновтун космоска маадырлыг болгаш кор-
гуч чок болганы совет кижилеринин чүрөктөрүн өөрүш-
кү болгаш чоргаарал-биле бүргөп, совет патриотизм-
ниң болгаш бистиң Төрзөн чуртувустун улам улуу-биле
чектелеринге эргенек чүгүлө бүгү-ле чүүлдерин
кылырынга бөлөм болурунун сеткил талазы-биле хай-
нышкынын болдуруп турар-дыр. Эртемденнерин бол-
гаш конструкторларын, инженерлерин болгаш ажил-
чиннарның — «Восход-2» корабльдин ол тургузуучу-
ларының болгаш оң чигеелер чүве чок ужудушкуну
нун хандырган бүгү кижилеринин чогадыныч амылы-
ның чедишкениннере Коммунистиг партия-биле нады
совет кижилер чоргааралын турарлар.

«Восход-2» корабльдин ужудушкуну, моон мурун-
дагы ужудушкуну-биле бир демей, тайбыңның бол-
гаш депшильгенин хөзөңгө бараан болуп турар. Черге-
даа, космоска-даа Совет Эвилели тайбыңның полити-
казын чорудуп турар болгаш моон сонгаар-даа чоруд-
дар бодап турарын Совет чазан удаа-лараз маделеп
турган болгаш ам база байырлалдын-биле маделеп тур-
ол политика социалистиг тургузугуң шуут үндө-
ниден хамаарыштыр боттанып турар. Совет Эвилели
чангыс-даа чуртка кыжамнап турар, бүгү-ле улустар
биле амыл-хөрекчи нады амылдамалыгы чүткүлдүг
чедип ап турар. Совет Эвилели болза чепсөөленишкени-
ни бүгү-нүти дүжүрери болгаш улустар аразының
маргылдаалыг айтырларын чугаалажышкыныннарның
аргазы-биле шийтпирлери дээр туржуп турар.

Тайбыңның хөзөң болгаш улустар аразының найыра-
лын камгалавышкан, Совет Эвилели болза, социалистиг
өскө-даа чурттар-биле нады агрессчи империалистиг
күштеринин делегей байдалын чидигендир дээр орал-
дажышкыныннардын үе шаар дээр, оң бодундан ха-
маарыш бүгү хөмөгөлери моон сонгаар-даа алыр.
АКШ-тың Муруну Вьетнамда агрессчи үлгүдиглерин
база ол ышаш Вьетнамның Демократтыг Республика-
зының дөвиссизиргелери оларның өнүк-чүгүлгизилг
халдашыныннар совет кижилер шийтпирли-биле буруу
шаап турар. Бис болза бодунуң хосталгазы, хамаарыш-
пас чоруу болгаш социал депшильге дээр демисежил
турар улустарының талазында бис, оларны долзуу-биле
деткип турар бис.

Империалистиг өнүк-чүгүлгизилг мурунуга соци-
алистиг чурттарның улустары, тайбыңның хөзөң аңа
үнелиг болуп турар бүгү кижилер боттарының хүрээ-
ленин улам сырый каттыштыр болгаш бүгү делегейге
тайбыңның хөзөң улам иделпейлиг камгалаар хүлээл-
гелиг.

Тайбыңның эң-не иделгиди магадылалы болза Совет
күрүнең күчүзүн бүгү хөмөгөлөр-биле быныгалаары
болур дээрзин совет кижилер эки билди. Ажилчынар,
колхозчулар, интеллигенция, бистиң Төрзөн чуртувус-
тун бүгү амылчы чоннары Төрзөн чуртувун күчүзүн
эрес-маадырлыг амыл-биле улам улгүтүрүп турар.
Маадыр космонавтар эштер П. И. Беляевтиң болгаш
А. А. Леоновтун эрес-маадырлыг чоруунга сорун кир-
ген совет кижилер болза бистиң чуртка чырыктыгы
коммунистиг нийтилелди тургузарының хөзөң дээр чо-
гадыныч амылга чаа-чаа чедишкениннере чедип алыр-
лар.

Космонавтиканың Төрзөн чурту—Совет Социалистиг
Республикаларның Эвилели дегерезин!

Маадырлыг совет космонавтарга алдар!

Коммунизмниң тургузукчузу, тайбың болгаш улус-
тарның аас-кежи дээр маадырлыг демиселчи—совет
улус дегерезин!

Космосту шижээдин алырынга бүгү чурттарның на-
ды амылдамалыгы хөгжүп турзун!

Ужудукчу-космонавт полковник П. И. Беляев.

Ужудукчу-космонавт подполковник А. А. Леонов.

Коммунизмниң тилелгезинче, бурунгаар!

Хөй олуттуг „Восход-2“ корабль-спутникке космонавтарның экипажының ужудушкуну
боттандырынга киришкен эртемденерге болгаш конструкторларга, инженерлерге,
техниктерге болгаш ажилчыларга, бүгү коллективтерге болгаш организацияларга

совет космонавтар эш Павел Иванович БЕЛЯЕВКЕ
эш Алексей Архипович ЛЕОНОВКА

Эргим эштер, өнүктүр!

Бистиң Социалистиг Төрзөн чуртувус космосту штурмнарын
чедишкенин ургүлчүлөп турар. Хөй олуттуг „Восход-2“ деп корабль-
спутниктиң космоска ужудушкуну мырыңай чаа дозуду. Космосту
чатырып алырың чаа маадырлары — „Восход-2“ деп корабльдин ко-
мандири — ужудукчу-космонавт эш Павел Иванович Беляевтиң болгаш
ийги ужудукчу, ужудукчу-космонавт эш Алексей Архипович Леоновтун
аттары совет улусту болгаш бүгү кижиге төрөлтөнгө бедиткир апарган.
„Восход-2“ деп корабльдин ужудушкуну космосту шижээдин алы-
рының төөгүзүңе чаа, онза чугула арынын ажыткан. Совет Эвилелин-
ге кижинин корабль-спутниктен үнөрин болгаш космос дегеминге оң
хостуг ужудушкуну делегейде бир-ле дугаарында боттандырган. Бо
нарын, анаа эвес дидим чорукту негеп турар шенелдин ужудукчу-ко-
монавт эш А. А. Леонов „Восход-2“ деп корабльдин командири, ужудук-
чу-космонавт эш П. И. Беляевтиң киржалгези-биле боттандырган.
Эш А. А. Леонов корабльден дашкаар алгаш шийтчилердинин комп-
лексинин бүтүн күсөөткен. Космоска бо чоруткунун бүгү мезээ-
рин совет болгаш делегей эртемине чаа шыгараңгай салышкын бо-
лур.

Эш А. А. Леоновтун космос дегеминге үнүп турганын, корабльден
дашкаар оң амылчы болгаш корабльге ээп келгенин чер-оранын хөй
миллион чурттакчылары корабльдин болбазыраңгай тускай телевизия
системанын дузазы-биле боттары шуут көөр аргалыг болган.

„Восход-2“ деп космос кораблинин экипажы эртем шижээлдеринин
комплексин бүтүн күсөөткен. Космоска бо чоруткунун бүгү мезээ-
рин совет болгаш делегей эртемине чаа шыгараңгай салышкын бо-
лур.

Төгүде кижиге октаргайже ажыткы эң-не баштай ажыткан, шуут ба-
рып ажылдаары-биле космос дегеминге ол үнгөн.

Бистиң Төрзөн чуртувустун космосту шижээдин адыр талазы-биле
чаа чедишкенин болгаш Коммунистиг партияның кижинин кос-
монавт эштер П. И. Беляев биле А. А. Леонов оларның чигеелер чү-
ве чок эрес-маадырлыг чорууга бүгү совет улус чоргааралын турар.

СЭКП ТӨП
КОМИТЕДИ

ССРЭ-НИН ДЭЭДИ
СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУ

ССРЭ-НИН МИНИСТРЛЕР
ЧӨВҮЛЕЛИ

МАГАДАЛДА КЫЗЫГААР ЧОК!

МООН СОҢГААРГЫ РЕИСТЕРНИҢ
БАШКАРЫНЧЫЗЫ

Белир үеде кандыг-даа космиктиг
рейстер кылдынар болза, космонав-
тар корабльден үнөйин барып черде
шыдаас. Бистиң көргөнивис, кос-
моска болган чүгүлө моон сонгааргы
рейстерин башкарышкың деп адал
болур. Бистиң Совет кижинин ска-
фандр келди алгаш, корабльдин бор-
туңдан үнгөш, анаа даасканы эртем
шиңчилелдеринин программанын чеди-
шкенин күсөөткен.

Бистиң кажан-бир чөдө бээривис
өскө планеталга азы сылдыс система-
зынга ужулуп чөдөр келди үенин

космонавтарның экипажы ол ма-
неврны кылдыр.
Корабльдин камгаламындо коргусу
чөгү-биле үнүп, көчүп тургенин-биле
чоруп турар бичин «октарына» —
космостун чөгөнгич бичин дозундо-
вуралың болбазыраңгай таварыш
чоран Алексей Леоновтун маадыр-
лыг чоруу чонун угаан-бодалыгы
мөңгөй-биле артар. Харын, ол ма-
дырлыг чорукту Совет кижиге кылга.
Бүгү Совет чон, делегейин бүгү ки-
жилери ону магаддаан.

А. НАЗАНЦЕВ,
чөгөөлчү.

ӨРТЕК ЧОК БЕЛЕК

Чер бөлбүрээниң хөй-вектер иш-
тинде төөгүзүңе кижиге—Совет Эви-
лелин төдөөн космиктиг корабль-
ди бир-ле дугаар аңгы каапкаш,
октаргайын дегемин-биле чааскан
ужурашкан-дыр. Бистер, ужудукчу-
лар, чаа базымын дидимин өскө
кижилерден тода, долзуу-биле билип
турар бис.

Ол чорук Аза-чуртун Улуг да-
бынынга совет чонун тилээниңин
20 чыл болурунун бүдүзүңде болга-
ныга кызыгаар чок өөрүшкү, аас-
кежиктиг-дир мен. Бистин маадыр-
лыг космонавтарымыс чүгүлө бодунуң
чонунга эвес, харын тайбынга ынак.

Марина ЧЕЧНЕВА,
Совет Эвилелин Маадыр.

МАНАП ТҮР БИС

Бистиң маадырларымыстың чаа
маадырлыг чорутуун дугайында дың-
надыгы мен кайгамчык өөрүшкү
болгаш чоргаарал-биле дындамын.
Хандыр даап бодар кижилерге бе-
ли — ол хуулаазын-дыр! Совет
күш бодунуң корабльден бир-ле ду-
гаарында космосче үнө. Аңа чедир
чүгүлө кижинин күзөл-сагызы болгаш
хуулаазын дүш турган черде ам ол
эштип чоруп турар.

Аас-кежиктиг ээп келдирер, эргим
өнүктөр, Павел Беляев биле Але-
сей Леонов! Силерни бис дыңыг күс-
пактаарымыс Москвада манап түр
бис!

Сергей КОМЕНКОВ,
ССРЭ-нин улустун чурукчузу,
Социалистиг Күш-ажылдыг
Маадыр.

СИЛЕРНИ ДЫҢЗЫ-БИЛЕ КУЖАКТАП
ТҮР МЕН, МААДЫРЛАР!

Өөрүшкунуң болгаш чоргааралдын
сагыш-сеткили чүрөктө болган. Бис-
тин ужудукчу-космонавтарымыс П. И.
Беляев биле А. А. Леонов оларның
эртем талазы-биле боттандырган эрес-
маадырлыг чоруунун ужу-дузазын
үнөп четпес-тир. Шийтчилердин
чүгүлө кайгамчык приборлары бол-
гаш аппаратуралары дузазы-биле эвес,
харын база корабльден космосче эң-
не баштай үнө кижиге боду шуут
чорудуп турган. Бүгү кижиге төрөлтө-
генин депшильгези дээр октаргай-
ын кызыгаар чок ханыларын шиж-
ээдин алырынга чаа базым кылдым.

Фантасты-чогаалчыларның ба-
далыңа төртүтүңүп чоран чүгүлө
бистерге көзүлдүр шуут боттут чүгүл
болуп бар чылар.
Төрзөн черинге, менди-чаагай ээп
келгени-биле космостун маадырла-
рынга сагыш-сеткилинин бүгү ха-
нымындан байыр чедирип түр мен.
Эргим эштер Беляев биле Леонов!
Силерни, чүрөктин ханымындан ку-
жактап түр мен.

Ф. ПЕТРОВ,
1886 чылдан бээр СЭКП келжигүчү,
Социалистиг Күш-ажылдыг
Маадыр.

Совет чернин чалгынныг кижилери

Павел Беляев биле Алексей Ле-
оновтун маадырлыг чорутуу кызы-
гаар чок магадылал. Бистин чурта
чалгынныг кижилер ол-дур!
Чаа маадырларга чүрөктин ханы-
мындан байыр чедирдим. Аас-кежик-
тиг ужуткаш, черге амыр-менди ээп
келдирер, ынак-ла өөрүңчү, чоргаа-
рыңчыг-дыр.
Дмитрий НАБАЛЕВСКИЙ,
композитор, ССРЭ-нин улустун
артизи.

СЭКП ТӨП
КОМИТЕДИ

ССРЭ-НИН ДЭЭДИ
СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУ

ССРЭ-НИН МИНИСТРЛЕР
ЧӨВҮЛЕЛИ

Квартал планын хуусаа бетинде

Донск областың келээ ажил-
агыйлың ажил-пшчилери кү-
рүңгө эг, сүт болгаш чуургал-
дар садырың талазы-биле
1965 чылдың бирги кварталы-
нын планын хуусаа бетинде кү-
сеткен. Эртек-чылдың ол-ла үе-
лп-биле деңизерге, областың
ажыл-агыйлары белеткед черле-
ринге эгити, 9,3 мүн тоннамы,

сүтү—38,5 мүн тоннамы бол-
гаш чуургалары—20,4 мил-
лион борбакты хөйну дузааган-
нар.
Павлодар областың колхозтары
болгаш совхозтары эртек чыл-
дың ол-ла үе-биле деңизерге,
бирги кварталда сүт бүдүрерин
40 ажыг хуу көзүлөткөндөр.
Олар болза күрүңгө сүт продук-

циязын дужаарының квартал
планын хуусаа бетинде күсөт-
кен.
Новгород областың ажил-
агыйлары эртек чылдың ол-ла
үе-биле деңизерге, сүтү бол-
гаш чуургаларын бирги кварта-
лда күрүңгө барык бүдүн партык
хөйну сатканнар. (СЭТА)

Төрөөн чурт бодунун оолдарын куспактап уткуп тур

ТӨРЭЭН ЧЕРИНГЕ ТИИЛЕЛГЕ-БИЛЕ!

«Восход-2» корабль сылдыс-тар адаздын делегациян чоруну дооскан. Командылаа пункттуу-га турган тускай артемиглер корабльдин эртен оруун кызыл тукчугаштар-биле картага демде-леп турганнар.

Он ийги дескиннишкин...
Он ушкун...
Он дүткун...
Он бешки...

Чугалажышкын кылар черге Кол конструктор чедип келген.

— Мен—Заря мен, мени кан-чаар диннап тур силер?— деп, артемен корабльдин командири Павел Беляевтен айтырган.

— Мен—Алмаз мен, Силерни эки диннап тур мен—деп, космо-навтын далаш чок харызым дың-налган.

— Ужудушкунун сөөлү шиптириг дескиннишкинне белеткенирини дилем, черге журажышкынга чедир. Силерни четтикпей манат тур бис—деп, артемен чугалаан.

Мадырларын өп келирин бу-гу делегийн кижилери четтик-пей манат турган. Космос кан-дыг чүвөл, аңаа амылап болгаш

чурттары кандыгыл база өс-ке-даа чүдөдөр, ужудушкун дугайында чугалаан дилим космонавтарын боттарында диннаар дээш оларнын манат турганы ол. Ол дугайын космо-ка баргаш, корабльден үнүп, оон чоогунга салдышаан, сыл-дыстарны көрүп, Октаргайны, бис-тин Черивисти көргөн мадыр-лык космонав Алексей Леонов биске чугалаар боор деп бүзүрөп алымын...

Бо болушкунун дугайын бо-дай бээрге кижиге дыкка хай-тырылгаш тургустунуп келир, кы-чангаш журналистер аңаа кан-айтырылгаш харылап бээрин Кол теоретиктен дилем.

— Корабльден космоске кижини унеринге хамаарыштыр артемендерини бодал турган чүдө-дери бадаткатынган бе?

— Бадаткатынган, корабль-ден кижини космоска унеринге теоретиктен талаары «Восход-2-ни» ужуп унтеринге чедир-ле билдирип турган чүвөл болгаш.

Херелденишкын болгаш деең чок алаар болушкунарын дугайын база эки билдир турган бис.

Оон ынай Октаргайнын хос делегация деең чок байдалга реак-ция кайы хирел деп чүвени бүзү-реп көөр ужурлуг турган. Ын-чаарга Леоновтун корабльден үнүп, оон чоогунга чорун тур-ганы ап көргө, бистин арте-мендерини бодал турган чүдө-деринын шынымы база бадаткатынган.

— Кижиге космоска чедө бээрге оон кылмыштар чери чок, хос деле-гем болгаш. Кижини космос деле-гемге туттунарнга херектиг херексел турган бе?

— Мен болаарымга, эң-не чу-гула чүдө болаа чогуру чанчы-гышкынны кижини болгаш амылап кылар чугула. Чогуру шенедени эртен кижиге кос-моска илгелдиг доктаап болур.

Космоска амылаары Черге амыл-дарындааа чинк болуп болуру магатчок. Бо талазы-биле бис-тин кылган баштайгы шенедеве-тергин улуу ужур-дузалыг. Бо дээрге, космосту шиптириг алы-рычыч улуу башым болгаш.

— Бо шенедө үзүндө ындыг-мындыг таварылга болбаан ый-наан?

— Чок, болбаан. Шенедө дыкка хай чаз чүдөдөр беген: кижиге корабльдин ханазынын камгалам чокка хос делегемге бир-ле дугаар үнгөн, деең чок байдалга хос-тук шиптириг кылган. Бо та-лазы-биле техниктиг сооругалар-ны конструкторлар шын шиптир-ленир. Шенедө чедикшигини эртен.

— Леоновтун дуржулгазы ко-монавтикага кандыг аргаларын амылп турарыл?

— Чүдө-даа мурнула космик-тиг техника сайыраан. Корабльден космоске кижини үн-гөн — корабльдини жолаа-чып келир арганын дүрөдөткөн мындыг таварылга корабльдер боттарынын ажилжарын солтуп болур, чүдө дээрге, кижиге Октаргай делегемине үнүп болур-дур. Эр-темен шиптириг институттары хе-вириг станцияларын орбита-ларга көстүп кээр үзүн бистер база көрө бээр бис, эштер.

— Космосту чаалап алырынга чогуру кайы этап эң чугула бол-ганын тодаралды болур силер бе?

— Кол этаптар мындыг: Чер-нин баштайгы спутнигин орбита-

же үндүргөн, Айже баштайгы ракетанын ужутканы, Айнык көзүлбөс талазын чурукка тыр-тырганы, кижини космоске баш-тайгы ужудушкуну. Ам каян, Алексей Леонов космоска баргаш, корабльден үнүп, шенедө кыл-ганда база бир этап эгелер тур-гар-дыр.

— Сөөлү чылдарда космосту шиптириг чугула түндө-дөдөдө чугалап көрүрөм?

— Бир дугаарында: спутни-гтерини бодал ракеталарын ужудушкунары космос физиказын-га дыкка хай чугула чүдөдөр беген. Радиацияны куржакла-рын амылап, Черини водородтук короназын, хүндө ужутуп кээт турар протондарын агымшкын-ны— хүн хадын тыпкан, геофи-зика чаз-чаз чүдөдөр-биле бай-лашаан. Полярныг херелдениш-ки, магниттиг шуурганнар бол-гаш үстүк атмосферанын дүрүм-нерин акция-биле билдир апарган бис. Агаар-бойдустан байдалын баш уду тодаралдынын шын аргаларын тыпкан.

— Космоска баргаш, корабль-ден унерини айтырылгашы Аме-

риканын Каттышкан Штаттарын-да кандыг үе-чаада турар тур-арыл?

— Америк артемендер бо со-рулганын дугайында шаг-ла би-жил турар улус болгаш, чижээ, «Джемини» деп телевиделдин дугайын. Ынчалар-даа бо телеви-лдин салып үндүренин үртүлү-лө сонгааралдып келгенер. Ам АКШ-та кижини чангыс кэр-ралыг ужудушкунун (космоска баргаш, корабльден үнмөс болур эвеспе) планнап турар.

— Ам метеорит айылынын дугайында айтыр. Метеориттер Леоновка кандыг ыназыл бол-ганын?

— Метеорит айылы мурнула санап турганында эвөөш бол-ганын приборлар көргүскөн. Нити-ан-биле чугалаарга Метеориттер айылы Черге кижилерге, база хамаарылаа болур ийги, ын-чалар-даа метеориттер Чер кыры-га ховар чедип турар...

Эртемен шагынче көргөш:

— Чай чок алаардын, ам ко-рабль Черге бадип эгелер—деең.

... Бистер харылаанын коман-

дылап пункттуунга чыгып берди-вис. Моон журажышкын бе-лүт-биле харылааны тулуп турар болгаш. Шыпын-на апарган. Ко-рабль атмосферанын үстүктү ды-гыш кайтарып келир орамыз бодал тур бис он. Оон оожумнал, Черге чоокшуп орамын саптын тур бис.

Бо уздаа корабльдин Черге бадарын тускай команда-биле чо-рутпаан. Ону корабльдин коман-дир Павел Беляев хол-биле баш-каар системаны ажылап тургаш, боттандырган.

... Бо-ла болгаш, космонавтар Төрөөн черинге чедип келген. Олар удуг тилелдиги өп кел-генер. Командылаа пункттуунга сонгалар шилдери өөрүшкүнү унеринге таварышкан, кынгырт-кайып тур. Конструкторлар, артемендер, инженерлер, ракет-чиктер кайгамчык-ла байларлап турлар. Оларын аразында «Вос-ход-2-ни» ужудушкунга бо дунуң улуун, таланттын, билин бербөөн чангыс-даа кижиге чок...

А. РОМАНОВ,
СЭТА-нын тускай корреспон-дентим.

ЁЗУЛУГ УЖУРАЖЫШКЫН МУРНУВУСТА

Бо кыска журажышкыннар космодромага болгаш Сылдыс хоо-райыга болуулан.

Андрян Николаев биле Павел Попович оларын скафандр кел-дирер хүнү чоокшупал келген. Алексей Леонов оларны үдөп, энүктөп стартка белеткенип турган. Бир-ле кезең ол, ынаар-ла төнчү чок кылдыр көстүр хо-вунуң кайгамчык чурумалдык кө-рүп, аймага (тускай сызынга) чурук чуроп, верандыга олурган.

«Нептун» деп хана солунуң космонав белеткен олурган. Оон чуроп олурарын кым-даа көрбөс болза эки. А номчулурлар дээрге, хептерен болур чүдөдөр ном-чурунга дыкка ынак болгаш!

Карандаштын изинден Алексей-нин эштерин танып каап болур, элентиг дүрү-хөвирлер көстүп келгилээн.

Чурук чурарында ол өөренип чораша бе? Чугаа школага. Ын-чан беш хана солунуң бо-ла белеткежи бээр, масло-биле чуроп бешин шенеп турган. Алексейни чуруп турган элөддөр, Айва-зскийининден, Шипинининден оон дүжүрүп чурган чуркытары незинин бажымында ам-даа ас-тына берген тургулар.

«Восток-5», «Восток-6» деп

космос корабльдерини черге кээп ховуңаа девискериниң тө-вү. Мында бир-ле бажылаа ма-дырларын Төрөөн черинге уткуп алымын — удурут талазы-биле шиптириг чугулаан. Ужудуш-кун доостурунга чедир бугун чартык шап арктан. Хананы дур-гаар астынган бөмбүрөк чурру-нуң чартымында, ол чурукче каа-лы бергенгиз кызыл шугуннар көстүп турган. Ол дээрге—ко-рабльдерини сөөлү дээшкенинниң оруу. Сылдыстарыг оруун баш-тай-ла Валентина Терешкова доо-зур. Оон кээп хондурар чери кы-зыл согуңушкын кээп үскөн пункттуу ол болур ужурлуг. Ужурлуг-ла харын. Ол дээрге санаажины-дыр. А чогуру оруу-га кижиге билбес, та кандыг бер-гелер таваржыр чүвөл, ол бергелер черге хондурда чогуру девискер-ден өскөр апарып чааваас бол-гаш.

Ынчангаш журажышкын бо-луктериниң картага айткан пункттудан ыраак эвеске, бүрүн бе-лен байдалга турган. Алексей Ле-онов—карта чанынга турган. Бо-ларын болаан ол, бичкеж бол-ночка бир-ле саннар бижип ал-гылаан.

Алексей Архипович, Чайка-биле журажышкын, кижилел алдыга, кааа болур ужурлугуң!

— Бир эвэс бүгү чүвө санап кааны шыкш болур болза, ына-чан Сибирьге болур.

— Сибирь делегем-ле болгаш. — Тодаргайлаарга — Кулунда ховузуңа.

— Ол дээрге Алтай шыкшыл. Титовтун Төрөөн чери.

— Сибирь мээң база төрөөн чуртум.

— Билбейн чораш-дыр мен. — Мен борта тургустунуң кижиге мен—дээш, космонавт кар-тже айты-дыр — Кемероволд ыраак эвеске. Ынчангаш бис Гер-ман-биле чангыс чер чурттуг улус бис. Мээң тургустунуң суурум Листьянненден Космичке чедир улут-ла дээрге шак хире жу-жар.

Алексей Архипович, болу-нарнын өг-бүлөдөр дугайында би-чин чугалап көрүрөм—деп, космонавтын беседга хөвнүг апарган өйүн ажылап алгаш, дилем он. Леонов каттыргаш чугалай-дыр.

— Орта таптың-ла беш шак хире үе херек. Бистин өг-бүлө-висте алаа херезең уруу, түш оол бар. Шуптуу уруу-лардыг. Оларын кижиге бурчугче-ге он беш минута херек алаар. Ынчан-гаш четтикпес—дээш, шыгын-че көрүнгөн, чугалай-дыр.—Ам шимчедикчи дерлетиңи доктаадыр

команда бээр өй келген-дир. Бу-руудатпайн көрүр, мен ажы-лаар аларым.

— Космонавтарын мендилээр зас-кежиктиг болдум!

— Параллага байыр чедирер апар-дыр!—деп, Алексей база-ла көлүг хөвнө-биле харылай-дыр.

— «Нептунда» солун чүү тур?

— Чамдык чүдөдөр бар-ла—дээш, космонавт тывызымжыг хү-лүмүрөөн.

— Сылдыстыңа чедип кели-гер даан, көргө-ле силер.

— Виктория мыда кйржиң тур ирги бе?

Болуңуң урууңуң алын дык-наш космонавтын арпы чырып келгенгиз болду.

Чок—деп, Алексей каттыр-гаш—ынчалар-даа чуррунуга база ынак болур ийги. Ынчал-даа болаа оончу лириктиг болур кижиге. А мен дээрге, шала кат-тырчыгч талазынга чоок кижиге болгаш мен, эскерип тур силер ыйлаан.

Биске Юрий Гагарин чоокшуп-лап келди. Чугаа уламчылаан. Леоновту кыйгыра бээр, ол чо-рупкан, а Гагарин тургаш чугаа-лай-дыр.

— Лейка шыкш ындыг кижиге он мун кижини аразында чан-гыс.

— Оон ылаалдыг чүвөңи чу-дөдө, ыргач?

— Ол дээрге чугаа тургустун эвэс, харып, кымдан-даа артык чуткулдуг кижиге. Тулган реакция-лыг. Бүгү чүвөңи дүргөн болгаш ылаапыл кылдыр. Ындыг шипи-рлер космонавт кижиге эң чугула.

Алшанын шыдамшкыкын бол-гаш дүвүрөл чогуру кижиге кайгаар.

База бир журажылга. Алекс-сей Леонов болуңуң өөренип тур-ган школазын дугайында ме-диз чугалап берген. Оон соода болуңуң өөрү ужудушкунарын, ону чаз ужудушкунуң белеткен турган артемендерини, конструкторларын, ынчилерин дугайында чугалаан.

Алексей Архипович, болу-нарнын дугайында бичин чугаа-лап көрүрөм—деп, салдыкпайн барган мен.

— Болуңуң бе?—дээш, космо-навт экин кысты.—Болуңуң дугайында чүпү чугалаар боор?

Он чыл школын дооскан, жу-дучу апарган, ам космонавт бол-ган. Комсомолчу чордум. Ам ком-мунист.

Космонавтарын ортунга кел-дир мурнула. Алексей Леонов база-ла баштайгы бистин космос мадырларымыс шыкш ортуу эркен. Эң-не берген сөөлүлө эгелзэн. Стартка белеткенери

мындыг-ла белең эвэс. Тренеро-каларын программазы, теория та-лазы-биле билгилер дээрге, ат-мосфера мыдынче ыраар деп шиптирлөп алган кижилерден мага-боттуң болгаш угаан-сагыш-тын кайгамчык улуг күжүн ве-дээр.

Алексей бодун-даа камнабайн, салган сооругазын чедип амыр дээш чуткулдун көргүзүп келген. 1961 чылда-ла, бодунун өскө өө-рү-биле бир дөмөй, космоске жу-дуп унеринге белең турган. Юрий Гагариниң, Герман Титовуң, Анд-рия Николаев биле Павел По-повичиниң, Валерий Быковский биле Валентина Терешкованың, Владимир Комаровтуң, Констан-тин Феоктистовту болгаш, Борис Егоровту космоске үдөп, оларны черге уткуп ал турган. Оон-биле калы бодунун ээлчэң манат кел-ген. Манавышаан, тренероказын соксатпайн, өөренип, билгилер-нин чаз адыры—космонавтикамы шиптириг ап турган.

— Бистин өг-бүлөвисте бижит-тинизин хоолу бар: «Ээлзизин бичизинге, шуптуу—ада-незиге дузалар». Чамыкшан тура бистин күш-ажылга, болу баш минчир чорукка, удулдарын хүн-дүлээринге өөрдөп келген. Ие-выс—бүгүдөңи дээштин турган. Оон йөрзүн чокка кым-даа ба-

зым баспас. Чүгө дие, оон сүмө-ан каян-даа угазылаалды. Адам беле нем амыг уде хэр-назымы угдамы берген болза-да, ам-даа мени боттарынын амыдыралга ынакшылды-биле кайгадып чо-руур. Оларын амыдыралга да-дыккан чорую—бистерге универ-ситет.

Олунуң макталынын үнөш улуг. Евалюкия Миняева биле Архип Алексеевич Леоновтарын өг-бүлөвисте инженерлер болгаш ажилчылар, техниктер болгаш башкылар, студенттер болгаш школачылар бар. Олар комму-нистер, комсомолчулар, пионер-лер болгаш октябряттар. Оолдарыны болгаш уруларын он ийи уруларга база оларын уру-ларын уш хире оолдар, кыс-тары—Леоновтарын ушкү сал-галы ол.

Мадырлар-биле ёзулуг жура-жышкын: космонав оларын черге кээп хондурары ам-даа мурнувуста. Эртемен делегемге эң-не баштайг космиктиг «ба-жының»—«Восход-2-ни» эрга-нинден артай баскан кижиге-ле журажышкын ам-даа бичин элек.

А. РОМАНОВ,
СЭТА-нын тускай корр.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинде болгаш СЭКП Тыва обкомунда

Орук тудуунуң ажилдакчыларының социалистиг чарыжының түңнелинге холбаштыр

1964 чылда көдө черлерин оруктарын тудар болгаш септелээр талазы-биле планын хуусаа бетинде күү-седир дээш районнар аразында социалистиг чарыш калбарган турган. Ол чарыштың түңнели болгаш көдө черлерин оруктарын көдө ажил-агый продукту-ларын дамылаарыга белеткенниң дугайын Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинде база облопрофвелед чөвүлелинге чугалажып көргөн.

Республикага көдө черлерин орук тудуунуң чыл планы 106,9 хуу күсүтенин, планда көрдүгөн 29 км оруктуң орунуга 31 километрин күрүне комиссия-зынга дузагаан, а ол шыкш 10 хире көвүртүгү тут-кан. Орук септелгенин планы 123 хуу күсүтенин ийикке, азы 18 көвүртүгү кылдыган, 7 хоорза болгаш 7,5 км орук септеттинген.

1964 чылда орук тудуунуң планын күүседир тала-зы-биле Улуг-Хем район эң дээр көргүзүлгелерин бо-лагын демдегелен. Чыл планын ук район 112,5 хуу күүседип, 16 км орукту дугаар планын тургаш, Ша-гаан-Арыг—Торгалык—Арыг-Узун — Арыскан аразы-нын 18 км узун дурттуг, сайлыг оруун дузагаан.

Тараа ажаап алышкынны чоруп турда, аңаа орук-тары белеткээр болгаш ол өйе аргыжылга таарым-чалыг тургузар талазы-биле боттарыга алган хүлээ-гелерин Танды болгаш Каа-Хем районнар эки күүсөт-килээн.

Оон-биле чергелештир Бин-Хем район орук тудуунуң

болгаш септелгенин планын оналгазын күсүтпейн барганын четпес деп санаан.

Көдө черлерин оруктарын тудар болгаш септел-генин чорудар талазы-биле планын хуусаа бетинде күү-седир дээш чарышка, а ол шыкш көдө черлерин оруктарын 1964 чылдын дугурун сөөртүрүгө эки бе-леткени дээш, Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлели болгаш облопрофвелед чөвүлелин доктаатканы бола:

Көдө черлерин орук тудуунуң планын 12,5 хуу амыр күсүткен Улуг-Хем району Тыва АССР-нин Ми-нистрлер Чөвүлелин болгаш облопрофвелед чөвүле-линиң шилчир Кызыл түгүн, 300 рубль түнүг акаша шаңналы-биле калы тыптыр деп шиптирлээн.

Тараа ажаап алышкынны оруктарын эки шынар-дыг кылдыр белеткээ болгаш оларны таарымчалыг тургусканы дээш, көдө черлерин оруктарын септээр болгаш тудар талазы-биле шымычы айнык дүргүзүндө боттарыга алган хүлээлгелерин күсүткөн шындаан Танды району орта бири черин алган деп санаар болгаш 250 рубль түнүг акаша шаңналын тыптыр: ол талазы-биле ийги чери Каа-Хем район кылдыр сана-ышаан, 150 рубльдин акаша шаңналын тыптыр деп көргөн.

Арткан районнар социалистиг чарыштын негелде-лерин күсүткөн шындаан барганын барымдалаан, ушкү чергенин акаша шаңналын тывыспас деп дем-дегелзэн.

СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШТЫН НЕГЕЛДЕЛЕРИНИН ДУГАЙЫНДА

СЭКП обкомунуң бюрору болгаш республиканың Ми-нистрлер Чөвүлели көдө ажил-агый министерствоунуң амылап кылганы, көдө ажил-агый продуктуларын бүдүрерин база садарын көвүдөдери дээш социалистиг чарыштын негелделерин чугалажып көргөш, бады-лаан.

Мал ажылынын хөгжүдериңе чаз-чаз чедикшиңнер дээш, эът, сүт, дүк болгаш мал ажылынын өскө-дөдө продуктуларын бүдүрер, садар талазы-биле хүлээл-гелерин амыр күсүдери дээш районнарны, колхозтар-нын, совхозтарны, бригадаларын болгаш тус-тус амылдакчыларын аразында социалистиг чарышты калбартып чорударын СЭКП райкомнарына, райкүс-сомнарга, көдө ажил-агыйн бүдүрүлгө өргөлдө-лөргө, партия, профвелед болгаш комсомол органи-зацияларынга, ажил-агыйлар-нын ул. ртук-ч алаарынга дааскан.

Мал ажылынын продуктуларын бүдүрерин болгаш садарын көвүдөдир дээр районнарнын социалистиг чарыжының негелделери

1. Чарыштын негелделериниң өскерилгени-биле холбаштыр база районнарнын санааларын өөренип көр-бүшаан, амыг уде сүт, эът, дүк талазы-биле тилек-чилерге тус-бур тыспып турар шилчир үш Кызыл туктарын орунуга СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелин болгаш облопрофвелед чөвүле-линиң шилчир бүгү продуктуларын бүдүрерин болгаш садарын көвүдөткени дээш шилчир чангыс Кызыл түгүн тургузар.

2. Продукция бүдүрерин, малдын баш санын, оон продуктулауу өстүргөн, эът, сүт, дүк бүдүреринин база садарынын квартал планын күсүдериңе бири-черин эгелзеш, социалистиг чарышка тилекчи болган районга СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелин, облопрофвелед чөвүлелин мал ажылынын продуктуларын бүдүрерин болгаш садарын көвүдөткө-ни дээш шилчир Кызыл түгүн квартал санында, 500 рубль түнүг акаша шаңналын бербешаан, тыспыр.

Мадырларга байырны чедирип турар

Кызылдын Рыскаа аттыг даарында комбинат-даа хөгүд. Ажылчылар шуптуу-ла космиктиг делегем кижиниң бир дугар үнгенин дугулаа чугалажып турарлар. «Восход-2» деп корабльдин мадырлары ажилжыңың адресинге олар чыгыс өстөрүн чугалаан, «бистин совет кижилер база катал космост» деп өөрүшкүнү илереткенер. Чаз үнгөн солунуңу почтачы

ажылчылар чыгып келгеш, сонуураан көрө берген. Ээлгеш мастери Людья Алексеевна Манастыр-каны солунда парлаттыңаан чүдүлө номчуп берген. Оон олар февралда планын күсүткенин, марта база-ла амыр күсүдериңи шызытканнар. ЧУРКУТА: Л. Манастыр-каны сөөлү медээни номчуп олур.

Фото С. ФЕОКТИСТОВТУУ.

Румыниянын Ажылчын партиязының Төп Комитетинге Румын Улус Республиканын Күрүне Чөвүлелинге Румын Улус Республиканын Министрлер Чөвүлелинге

Эргим эштер!

Совет Эвилелинниң Коммунистиг партиязының Төп Комитети, ССРЭ-нин Дээди Советиниң Президиуму болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели Румын улустун шынычы өл-дү, Румын Улус Республиканын, а ол шыкш делегемини коммунистиг болгаш ажилчын шимчээшкенин тилгиларгай амылаагызы. Румыниянын Ажылчын партиязының Төп Комитетиниң бири секретари, РУР-нун Күрүне Чөвүлелин дара-газы эш Георге Георгиу-Дежтиң ме-чээни-биле холбаштыр ханазы-биле кайылап, ол аар чидир-биле холбаштыр ханы кайылапалың РАП ТК-аңгыа, РУР-нун Күрүне Чөвүлелин-ге, РУР-нун Министрлер Чө-вүлелин болгаш бүгү румын улус-ка Совет Эвилелинниң коммунисте-риянын болгаш бүгү ажилчы чонна-рынын мурнуундан илгерилеп тур.

Румыниянын Ажылчын партия-зы болгаш румын улус революстуг шимчээшкенин шилгатынган удуртукчу

С. Сарыг-оол.

ЧАДАГАНЫМ

Кавалериянын дашаары өскөн
Хааржак сыйныгы чадаганым,
Азамын маа ынакшымын
Артып калган чадаганым.

Өдү-биле алаңдашкан
Өбөлөрүн чаап кааны
Кааган шагда каашааным
Хаажыш дивес чадаганым.

Чонум хонуну кагаалаан,
Шокар хаалыг чадаганым
Эрткен, эрткен ак, бакты
Этир хымын тоожуп тур.

Көшкү өгө—шүргөн соокка,
Хөөнү буступ, үнү чийпей,
Былжы, килең, өөрүшкүн
Кысыкчыны—кужу чордун.

Бөгүн үнү дам дедиз—
Бөмбүрөктө дүргөн барган,
Чартагынын чагай үнүн
Чарлаан ышак ырлап тур сен.

ТӨЛЭЭГЕ СӨСТӨН БЕРЭЭЛИ

РСФСР-нин Чогаалчылар эвилелинин чоокта чар эрткен II съездинде бистин республиканын бөлүк төлөөдөрү-биле кады кыргыч аас-кежик мектепте таварышкан. Бо кыска чуулге улул хураалды дугайында чамдык хуула бодолдарым номчукчуларга дамчыларын күзөдүн.

Совет литератураны партианы болгаш казактын беким уелен турарын база Федерациянын чогаалчылары ол өндүргөсү човашыныга төлөтүп харышпаа дээш, төрөөн совет улзунуң мурнуна, ада-неизинге огул-кызы ышак, бердигенин бараан болур дээш ажаллап турарын съездин бүтү ажалынын дүгүтүндө кажангызын дин артык медресе билдир.

Бистин чуртун чогаалчыларынын манайым М. А. Шолохов хураалды ажалган чугаалын мин чар дооскан: «Бистер, Россиянын чогаалчылары, литература дугайында улз чугааысты принципалдык, ажал-херекчи болгаш негиздеги чурт-суусуа эки». Делегеге алдаржаан «Ожум До», «Алдарган кур чер» деп апааларын авторуну ол чуртун иделги сөздөгө долу балыктынган. Илгир болбас-лаа арга чок. Чонун коммунист чанга кижилер улз херекке байгы күжү-биле кыргыч, ирик буржуа идеология-биле агыт үзе бистин чидиг тиледегил декиссилевиң бижик туртуштуг дайымчылары болур журулуг бир дээрлин өрөтөр бөрүзүнүн чугааын тоду илереди турган.

Съезде РСФСР-нин Чогаалчылар эвилелинин баштаар черинин даргазы А. С. Соболев илгетке кылган база алдан хире кижэ сөз ап чүве чугаалаан. Олар 56 тылда сайырап турар Россия литературалык ажалы байдлыгына база сорулаларына хамаарышкан дыка хей иделгит, организастиг айтырыларын чидигилер тургузуп, боттарынын толдартып саналарын кыргыч. Оларын кол-болуп белин кыска чуулге көргүзери канчап-лаа шыдагыныс. Съездин ажалынын үзүндө база оон соонда бодунун хуула тыва литературалык хөгжүдөи-биле холбоштырып бодатынган чамдык түнөлдөрүнүн мааа допчулал көргүзөи.

Амдырал-биле харылааны улам бижылары, ханыладыры — литературалык идея, уран-чечен талазы-биле чар, бек чидигилерингил сайыраарынын база коммунист кижизидигенин херезге төлөтүп кыргычын кол үзөи. Ол дугайы хураалга сөз алган кижэ бөрүзүнүн чугааында бидилгип турган.

Бистин республиканын чогаалчыларын амыдыралдан хоорук байдалга турар деп кым-даа бадалап шыдаас. Чонун амыдыралыне улам чоокшулаанынын түнөлине Россия чогаалчыларын бирги организастыг съездинде бээр (1958) үнүн иштине тыва чогаалчылар эне дээр үр-түнөлдөи ажаллаанар.

Ыччала-лаа республиканын ажал-ишчилерин ажал-амыдыралында нарын болушкуну ханы шинчилеп көрүп, чогаалга ылаптыг чуртп көргүзө дээш Тыванын чогаалчылары чон-биле харылааны ам-лаа күшөдиреринин чар-чаа артаралар ажаллаары черле негетинип турган.

Чаа сорулгалар

Кызыл хоорайда чурттап турар чогаалчылар болгаш чечен чогаалга хандыкшыдылар, «Тыванын ажалы» сорулун чанында чечен чогаал болушунун кыргычын Тыванын эртем-ишчилер институтунун хураалдар залына чыгып келгилер.

Тыва АССР-нин Чогаалчылар эвилелинин баштаар черинин даргазы О. К. Саган-оол РСФСР-нин чогаалчыларынын ийги съездинде барып чорайын, ол съездин эртеринин дугайы, ажал калдыг санал-оолдар, чугаалжышкыннар болганын чымылганга чугаалап берген. Ол съездеги шулуку Юрий Күзөгеш, критик Антон Калзан олар төлө болуп барып, чогаалчы Степан Сарыг-оол, Олег Саган-оол, ном үндүр черин директор турган Сарыглар Кулажы олар чалаалга бижик-биле барып кыргыч чоразанар.

Олег Саган-оол РСФСР-нин чогаалчыларынын ийги съездинде эртеринин чугаалаашаан, тыва чогаалчыларын мурунда кандыг чар сорулгалар тургустунганын чугаалаан. Съездин төлөөдөр Ю. Күзөгеш, А. Калзан, ажал барып кыргыч чоразан С. Сарыг-оол олар база-ла сөздө дугайы, тыва чогаалчыларын, ном үндүр черин мурунда салдыган чар сорулгаларын, чонга чар солун чогаалдарын чогаалды дээш кыскамак чүтүк-биле ажаллаарын чугаалаан. Хураалга чогаалчылар С. Порбю, Салим Сурун-оол, дил эртемдери Сат Шулу олар база чүве чугаалаан. Россия Федерациянын болгаш Совет Эвилелинин эвилелдерин болгаш автономну республикалардында, чамдык крайларда, областтарда чечен чогаалдын ажалы-нахтарын ай санында үнөр уран-чечен болгаш политиктиг сөткүүл кылдыр үндүр дугайында айтырылганын көдүрүп турарын, чамдык черлерде харын шуут турупканын барындаашаан, «Улуг-Хем» алыманакты уран-чечен болгаш политиктиг сөткүүл кылдыр тургузарынын ажалы-нахтарын өөрөин көрүп санал берген эштер чугаалаанар.

«Улуг-Хем» алыманактын ээлчегил номеринге кирир чогаалдарын апрель 1-ге чедир киририн, ол ышак тыва расказ дугайында бо чамын болур семинарга белеткелди амыдааштан эгелеп чорударын хураалга чугаалаашканар.

СЭКП обкомунун секретары К. С. Шойгу хураалга чүве чугаалаан. Чаа, солун чогаалдарын чогаалдыр талазы-биле тыва чогаалчылар чон мурунга улз өрелн дээрлин, малагы бистин көдөз малчынырымыстын, көдөз ажал-агыйын ишчилеринин эрес-маадырдыг ажал-ишчилер көргүскен чогаалдарын бижирин амыдырал боула негел келгенин ол чугаалаан. Ажалчы чонун коммунист кижизидигенин дугайында чогаалдарын бижирин хунуну чугула айтырылганын бирээ болуп келген. Чогаалчылар көдөз ажал-агыйке, өлүстүргө эне ханылап кирер. Бистин чогаалчыларымыстын бижигилерин, республиканын экономикаынын, культуураынын шалкын чечетилишкенин дугайы, оон күш-ажалчы кижилерин көргүскен очертер, расказтар солундарын арынарканын кончуг ховар көстүп турарын ш Шойгу чугаалаан. Очулга ажалыне кол кичээгенин салырынга ол база доктаган.

Дараазында хунде башкы институтуну командазы Хову-Аксынын спортчулары-биле ойнаан. Тудугу спортчулар, БЗ сага тилеп алган. Пассажирлер АТК-ынын болгаш Ак-Довурактын командалары ойнааш, оюнуну бирги ээлчеге сан кол болганап Ийги ээлчеге демиселди чидигилергеш, оюнун 5:1 санга дооскап болгаш транспортчулар тилээ.

Хову-Аксынын болгаш Ак-Довурактын тудугчулары ойнааш, 5:2 санга Хову-Аксынын спортчулары тилээ. Башкы институтуну студентилерин транспортчулар 12:3 санга тилеп алган. Хову-Аксынын ойнашканын транспортчулар тилээ.

Чугле кезек үнүн үнүшкүннери-биле кызылаштырмай, бөдүрүлгө чедиринге, кол-хоостарга, совхозтарга үр үлө доктаамал ажаллаар деп М. Шолохов, А. Прокофьев болгаш өскөдө сорулгыл совет чогаалчыларын кыгыгырын херек арынга боттандырып ажалынын өйү келген. Чугле үнүн бөгүтүп шалкын сайыралдыг, хайынышкыныг совет амыдыралдыг дегем, ханызы-биле чогаалдын илереди болур.

Кандыг-бир ажалын коллективин-биле кады турарга-ла чогаал албан төртүтүп кээр деп болбас. Талант база негетинер, түскай мергезилди соксаал чок бедилери база чугула. Чогаалчы кижэ харылашкан коллективинин ажал-амыдыралына анаа хайгааракчымыс эвес, а илгеткей киржикчи болур журулуг.

Литератураны кижизидигин ужу-дузаны мурунда үлгелерин маадырын ожу-хевирин чедим-чедип чуртп көргүзүрүн дөрт хамаарыгалыг. Бөгүтү тыва литературалга агыт үнүн мурнакы кижилеринин мөзү-шынарларын илереткен ажал чогаалдар эвээш эвес. Илгир-лаа болза, ам дээрлин бисте үлгелерин маадырларын Борчагынын, ажалык гардейилерин, Давыдовтун, Мерсеевтин ожу-хевирлер ышак хунушт чуртп көргүскен чогаалдар чок. Үстүндө алаанымыс ышак шак илгит чогаал маадырларын тургу-тода сорулгалар ажаллаар бистин чогаалчыларымыстан негетинип турар. Номчукчуларын сөткүүл-болуп хайныктырып шылаар маадырларын ожу-хевирин тургузарында четирин материалды бөгүтү амыдырал боуру-биле берип турар.

Чогаалдын реалист күшүтүнүн бир үндөин чүлө дээр, түс-түс маадырларын база национал амыдыралын онкай чүтүп авторун таланын илереди шылаарында. Оон-биле кады чогаалчы национал амыдыралын болушкуну нарын үнөлдө, чуртп көргүзөдө, бүгү чуртун хөгжүдөи-биле, негелдерин-биле холбоштырып эргекч чугула. А бистин литературалык практикасында ол ийи чугула чүдөлдөи холбоштырып шыдагып турарынын барындаашаан эвээш эвес. Илгир таварылгаларда чогаал амыдыралын кол уулан, агымдан дашкаарлап, хемин кыдында бичин онуга-чингилдерге хооруп акаш, черже сипил, агаарже бусталып чиде бээр хелгил хөөбөктерге дөмөлежи бээр.

Амгы үлө Федерациянын хей национал литературалары ажал дүргөн сайыралдын чадзында турар. Тыва литературалын чедилгилерини база хей. Иччангап орус дылче эки чогаалдарын очулдулар чорук шуут национал республикаларда, областтарда дыка күштөнгөн. Сорулга чүлө дээр, очулгаларын чүлө санын эвес, а харын шынарын бедилеринде. Бөгүн орус дылче тыва чогаалдарын очулдуруп турарында четистер эвээш эвес. Ын ылагына чамдык очулдулар чогаалдар оригиналдан мырдай сыр өске апаргылаар. Очулга дугайында айтырыгын коллективтиг чугаалажыр өйү келген.

А. КАЛЗАН.

Ижээниң ээзи узун уйгузундан оудулаш, дашкаар үнүп келген. Хунун аажок чайындалган чырык херектен оон дараа чыгырыктай бэзге, хевиртен шимикке. База катан карван көрүп келген. Бүтүлө чүве хайыналган, магалыг Мээс черлерин хире шыда-ла эрип калган. Кайыны бэз-ле кааа Харын кыргыч-лаа, Күс бэ дээрке катчип-мистин чыгай чыды чытабас. Тунаарга агаарын думчу-биле чидыргарга, ал-шык маргаа, чойган, пеш чыды кээр. Адыг ижээниң ак-сынга сөгөдөп алгаш, долгандыр от-туп келген бойдушту магадан чүве дег, эргий көрүп, кыштады улзп келген оран-турлаан хазындан хараадаан ышак, шангыр азылгалары улзп аксын аздадып, элп каап олурган. Ону бир-ле чүве дүвүредип турган. Куруг коду чөм гегеп турган. Армыг болгаар ышак, дыдыраш думчуун борбанадыр чыдыргар, «кайда чүлө чыдыр ирги» деп болаш, шавыжандыры кылашпай-ропкан. Кылаштаарга эпчок, кандай-лаа, үр чытканында даванарын көжүтүп калган. Өөрөгөн чамы-биле черже чыда дүшкө, өкөткө, ал-дарлыг, дүндөрип, мага хандыр адалаштып алгаш, өдүлгөни, сынгалай берген, үвүргөй дүктү кышкы негетинде доврак-дооууну, чам-сигенин бураладыр ситиленипкен. Сактырга адаа чингеп, эт-кеж чымчай берген ышак болган. Күжүр тайга ээзи чүү боор, чөм дилеп, чөк кезип, иштин черже ийи хонуп, куруг черже, кум кынып, оранын оодуруп, тайгазынга улзуп чөтүп каап-турган.

Ылаш-лаш-лаа, хемнер-суглар-лаа шүтүзүу анаа таныш. Ыччала-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштырар-лаа чүлө чиптер чүве, чок мындыг. Эки дээрле-ле кааа берген киш-кулаа кады, дырышкык мөөгүлөр таварышкан. Олар-лаа аш ижиге шигээл болбас. Аас-кежи бооп ал-менге таваржы, берге, амыраас бэ. Даш-ишкын бээр-чирярт дээр, аш адыг, карак-кулак чок улзп бээр. Узун далааныг, өкүс маңыг сызын-мыгак, эл-күбүс анаа бараанында кызылдуу бээр. Мырдай өжжэ чүве дег. Аш коду шыдаштыр